

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

КОНТЕКСТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВОЛОДИМИРА БОНДАРЯ. АДАПТИВНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

**Матеріали I Всеукраїнських педагогічних читань
пам'яті Володимира Бондаря**

3 жовтня 2024 року

**З нагоди відзначення 190 річниці Українського
державного університету імені Михайла Драгоманова**

Київ - 2024

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «УКРАЇНЬСЬКА АСОЦІАЦІЯ
ПЕДАГОГІВ І ПСИХОЛОГІВ ПОЧАТКОВОЇ, ДОШКІЛЬНОЇ І
ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»**

***КОНТЕКСТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВОЛОДИМИРА БОНДАРЯ.
АДАПТИВНЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ***

**матеріали І Всеукраїнських педагогічних читань пам'яті
Володимира Бондаря**

3 жовтня 2024 року

Київ – 2024

УДК 37(477)(092)Бондар В.: [378.02-044.347:355.01(477)]

К64

Друкується за рішенням Вченої ради Педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (Протокол №3 від 25 вересня 2024 року).

Голова редакційної колегії: *В.П.Андрущенко*, дійсний член НАПН України, член-кореспондент НАН України, доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Відповідальний редактор: *Т.О. Олефіренко*, кандидат педагогічних наук, професор, декан Педагогічного факультету УДУ імені Михайла Драгоманова

К64 Контексти наукових досліджень Володимира Бондаря. Адаптивне навчання студентів в умовах воєнного стану та відновлення України : матеріали I Всеукраїнських педагогічних читань пам'яті Володимира Бондаря (3 жовтня 2024 року): збірник тез / ред.кол: В.П. Андрущенко (голова) [та ін.]. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова. 2024. 230 с.

До збірника увійшли матеріали I Всеукраїнських педагогічних читань пам'яті Володимира Бондаря (3 жовтня 2024 року).

Матеріали збірника будуть корисними для дослідників, науковців, аспірантів, викладачів, студентів.

© В.П. Андрущенко, Т.О. Олефіренко, автори статей, 2024.

ISBN 978-966-931-313-3

© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024.

*Коханко Оксана Григорівна,
доцентка, доцент кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки,
УДУ імені Михайла Драгоманова*

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ – ОСНОВА АДАПТИВНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 013 ПОЧАТКОВА ОСВІТА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Проблема адаптивного навчання учнів та студентів досліджувалася і активно досліджується сьогодні багатьма науковцями в різних контекстах, пов'язаних з психологією, соціологією, педагогікою та дидактикою. Наприклад, у закордонних дослідженнях вагомими є праці В. Bloom. Він розробив таксономію освітніх цілей, за якою освітні стратегії мають адаптуватися під потреби учнів з різним рівнем знань і здібностей. А науковець D. Merrill зосередився на ефективних стратегіях викладання, включаючи адаптивне навчання, яке дозволяє студентам просуватися залежно від їхнього темпу засвоєння матеріалу. Дослідник John B. Carroll розробив «модель шляху навчання» (Learning Path Model), яка акцентує увагу на індивідуальних відмінностях студентів у швидкості навчання. Багато сучасних досліджень пов'язані з використанням ІКТ у освітньому процесі як важливому інструменті адаптивного навчання сучасної молоді (E. Soloway, S. Papert).

В Україні також є ряд науковців, які досліджували і досліджують проблему адаптивного навчання, зокрема стосовно підготовки студентів педагогічних спеціальностей (В. Андрущенко, В. Бондар, Л. Вовк, П. Гусак, В. Кремінь, В. Лозова, С. Максименко, О. Матвієнко, Т. Опалюк, О. Савченко, С. Сисоєва, О. Сущенко, Л. Савенкова, М. Севастюк, В. Семиченко, Т. Франчук, І. Шапошнікова, Т. Яценко та інш.). Вони активно займаються розробкою концептуальних засад та методологічних підходів, методик і технологій адаптації студентів до освітнього процесу у закладах вищої освіти та професійного становлення.

Вагомий внесок у систему адаптивного навчання студентів педагогічних спеціальностей зробив відомий український науковець у галузі педагогіки, доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України Володимир Бондар. Він приділяв велику увагу питанням формування професійних компетентностей майбутніх педагогів і їхній адаптації до вимог сучасної освіти.

Вчений вважав, що процес навчання у ЗВО повинен бути гнучким, адаптованим до індивідуальних потреб студента та відповідати європейській системі цінностей. «Адаптивне навчання в контексті професійної підготовки студента набуває особливої актуальності на всіх етапах його становлення як

вчителя і розвитку системи педагогічної освіти, орієнтованої на європейські освітні, моральні та духовні цінності» – так розпочинається перший розділ наукової монографії під загальним керівництвом В. Бондаря «Адаптивне навчання студентів професії вчителя: теорія і практика» (2018) [1, с.26].

Окремо він досліджує аспекти соціально-психологічної адаптації студентів до педагогічної діяльності, підкреслюючи важливість формування особистісно-орієнтованого підходу до навчання. Його роботи мають практичну значущість для вдосконалення навчальних програм у педагогічних університетах, де враховуються як індивідуальні потреби студентів, так і вимоги сучасного суспільства до підготовки вчителів [1; 3].

Партнерська взаємодія є важливою основою для адаптації студентів до навчального процесу та їх професійного становлення. Цей вид взаємодії включає співпрацю між студентами, викладачами, наставниками (кураторами) та іншими учасниками освітнього процесу, що значно полегшує процес входження в професію та сприяє гармонійному розвитку майбутніх фахівців.

Вважаємо, що професійний розвиток майбутніх учителів НУШ значною мірою залежить від партнерської взаємодії у період навчання у ЗВО. Взаємодія з більш досвідченими наставниками, викладачами та практикуючими вчителями допомагає студентам розвивати професійні компетентності та отримувати практичні навички, необхідні для роботи в початковій школі. Залучення до практичних занять і педагогічних практик під керівництвом досвідчених спеціалістів є невід'ємною складовою їх професійного становлення.

Викладачі педагогічних ЗВО, організовуючи співпрацю зі студентами, реалізують принципи партнерства (повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) і цим самим вчать майбутніх учителів сповідувати ці принципи у взаємодії з учнями молодшого шкільного віку. Адже ці концептуальні засади педагогіки партнерства є необхідним для адаптації і студентів у ЗВО, і учнів у ЗЗСО.

Крім того, важливим аспектом є психологічна підтримка, яку студенти отримують через взаємодію з іншими учасниками навчального процесу. Підтримка з боку одногрупників і викладачів допомагає знизити рівень стресу, пов'язаного з новими викликами, та розвивати впевненість у власних силах. Спільне вирішення проблем і взаємодопомога створюють атмосферу довіри та безпеки, що сприяє особистісному розвитку.

Ще однією перевагою партнерської взаємодії є навчання через співпрацю. Робота в групах, участь у спільних проєктах та обговорення завдань

допомагають студентам розвивати важливі комунікативні та організаційні навички. Для майбутніх учителів початкової школи це має вирішальне значення, адже їхня професійна діяльність буде пов'язана з постійною комунікацією та роботою в команді з дітьми, колегами та батьками.

Співпраця через інтерактивні технології роботи є надважливою для формування у майбутніх учителів професійної компетентності. Особливо якщо навчальні завдання носять практично-орієнтований та особистісно-орієнтований характер. Наприклад, під час вивчення курсу «Теорія та методика виховання молодших школярів» на початку практичних занять ми пропонуємо студентам 2 курсу взяти участь у ранковому колі. Його тема звісно має відповідати темі заняття, проте і вирішуватимуться завдання мотивації до взаємодії з іншими студентами, комунікації та формування позитивного емоційного фону для роботи. Така форма колективної роботи як ранкове коло допомагає студентам молодших курсів адаптації в студентському середовищі і кращому розумінню специфіки майбутньої професійної діяльності з молодшими школярами. Через такі практичні тренування вони активно включаються у навчальний процес ЗВО, а з другої сторони – формують практичну професійну готовність.

Досить продуктивними у процесі педагогічної взаємодії є інтерактивні кооперативні технології роботи зі студентами. Домінанта на групових та парних формах роботи допомагає викладачу включити всіх студентів у тему будь-якого практичного заняття. Групова робота допомагає студентам навчитися співпраці, комунікації та кооперації. Наприклад, інтерактивна вправа «Два-чотири-всі разом» допомагає узагальнити великий за обсягом зміст з теми «Напрямки виховання учнів в умовах НУШ». А вправа «Акваріум» допомагає майбутнім учителям глибоко проаналізувати проблеми кожного напрямку виховання молодших школярів та визначити дієві способи їх подолання в сучасних умовах.

Практико-орієнтованими є проєктні роботи студентів. Наприклад, в курсі «Теорія та методика виховання» студентам можна запропонувати створити мікрогрупою подкасти чи відео-звіти про проблему боулінгу у школі або про унікальні виховні системи шкіл світу. Такі проєкти можуть бути довготривалими та короткотривалими (на парі). У будь-якому випадку вони сприяють формування навичок співпраці та сприяють професійній орієнтації курсу з педагогіки.

Ефективним методом формування у майбутніх учителів здатності до реалізації педагогіки партнерства є аналіз виховних ситуацій під час лекційних та практичних занять з теорії та методики виховання. Особливо корисним цей метод є при вивченні таких практично-орієнтованих тем як методи виховання, їх вибір і поєднання; методика виховної роботи з учнівським колективом; співпраця вчителя з батьками на основі партнерства.

Під час практичних занять студентам можна запропонувати моделювання виховних ситуацій чи занять з подальшим аналізом у мікрогрупах чи парах, рольові ігри з прогнозування поведінки вчителя та учнів, тощо. Досить ефективною для студентів є наприклад рольова гра, коли вони готують плани-конспекти ранкових зустрічей (або виховних бесід, або перших батьківських зборів тощо), а потім їх проводять у своїй студентській групі, яка виконує ролі учнів певного класу. Це допомагає їм краще осмислити різні прийоми та методи партнерської взаємодії та сформувати власний досвід [2].

Успішній адаптації студентів до навчання та професійного розвитку сприяють діалогові методи взаємодії. Наприклад, лекцію з теми «Методи виховання молодших школярів» можна розпочати з перегляду фрагментів відео з виховними ситуаціями з подальшим обговоренням використовуваних методів виховання, їх доцільності. Завершити лекцію доречно дискусією про доречність методів покарання в системі виховання молодших школярів. Обговорення проблемних питань «Хто має виховувати дитину: батьки чи вчителі?»; «Оцінка: мотивує дитину до навчання чи навпаки?»; «Інтегроване навчання: мода чи потреба сучасної освіти?» під час лекцій стимулює майбутніх педагогів до активної взаємодії з викладачем і один з одним, вчить вільно висловлювати свою думку і сприймати позицію інших [2].

Отже, партнерська взаємодія є фундаментальною складовою як для успішної адаптації студентів до навчального процесу, так і для їх професійного розвитку. Вона сприяє не лише соціальній інтеграції, а й формуванню необхідних компетентностей, які забезпечать успішну роботу в педагогічній сфері.

Використані джерела:

1. Адаптивне навчання студентів професії вчителя: теорія і практика: монографія / В.І.Бондар, І.М.Шапошнікова, Т.Л.Опалюк, Т.Й.Франчук; за заг.ред. В.І.Бондаря. Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2018. 308с.
2. Коханко О.Г. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до реалізації ідей педагогіки партнерства. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 48. Т. 2. С. 141-146. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/48_2022/part_2/23.pdf
3. Управління підготовкою успішного вчителя: теорія і практика: монографія / В.І.Бондар, І.М.Шапошнікова; за заг.ред. В.І.Бондаря. Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015. 332 с.